

GERSTNER KÁROLY, A MAGYAR NYELVTUDOMÁNYI TÁRSASÁG TITKÁRA

Köszöntő

Elnök Úr! Kedves Közönség!

A Magyar Nyelvtudományi Társaság nevében tisztelettel köszöntöm a konferencia szervezőit, előadóit és hallgatóit. Százéves Társaságunk fennállása során számos felolvasóülés keretében kaptak szót olyan előadók, akik a magyar beszéd különféle kérdéseit tárgyalták. Most, 2005 novemberében is két előadás témája lesz a hangzó nyelv: az egyik a hanglejtéssel, a másik a szöveg megszólaltatásával foglalkozik. A Társaság mindig is támogatta (ha tehette, anyagilag is) a más intézmények által szervezett olyan rendezvényeket is, amelyeken az említett kérdés megvitatása is helyet kapott.

Amint a mostani tudományos ülészak meghívójából is tudhatjuk, negyven évvel ezelőtt volt az első kiejtési konferencia itt, Egerben, mások mellett Kodály Zoltán részvételével. Négy évtized már elég hosszú idő ahhoz, hogy a benne élők ne csak egy-egy rövidke időszak jobban vagy kevésbé feltűnő jelenségeit lássák, hanem húsz-harminc év „történetiségét” megfigyelve bizonyos változási folyamatokat is felvázolhassanak. Szerencsére azért az eltelt évtizedek alatt a beszéddel, a kiejtéssel különféle szempontokból több helyen és formában is foglalkoztak. Ezek sorában említhetem a Magyar Rádió bizonyos műsorait (pl. *Beszélni nehéz*), a Kazinczy-versenyeket és a Kossuth-szónokversenyt, valamint a Nyelvtudományi Intézetben rendszeres időközönként megtartott beszédkutató konferenciákat, melyek közül a legutóbbi éppen 2005 októberének elején zajlott le, s melyen mai előadóink közül is többen szerepeltek.

Köztudott, hogy az emberi faj egyik kizárólagos sajátága (attribútuma) az, hogy a valóságos vagy annak elképzelt világról alkotott benyomásait, véleményét egy olyan különleges eszközzel tudja a közösség tagjaihoz közvetíteni, amelyet magyarul *nyelv*nek nevezünk. Ennek az absztrakt, az agyunkban elraktározott gondolatközvetítő (kommunikációs) eszköznek a természetes (és eredendő) létformája, fizikai megvalósulása a *beszéd*.

A kommunikációs eszközt magát a különféle nyelvek alapvetően kétféleképpen nevezik meg. Az egyik megoldás szerint a beszédtevékenység egyik legfontosabb szervét megnevező szót vitték át metonimikusan a jelrendszerre magára: ilyen a magyar *nyelv*, a finn *kieli*, a török *dil*, a latin *lingua* (és ezért az összes újlatin nyelv megfelelő szava), az orosz, a szlovák, a cseh

jazyk és még nyilván sok más nyelv. A másik megoldás szerint lexikai síkon elkülönül egymástól a 'beszéd szerve' jelentésű szó a 'gondolatokat közvetítő jelrendszer' jelentésű szótól, miként azt például a germán nyelvekben tapasztalhatjuk. Nyilván sokan tudjuk, hogy a német *Zunge* 'beszélőszerv' mellett a *Sprache* jelenti a kommunikációs eszközt (hasonlóképpen a skandináv nyelvekben is). A *Sprache* pedig a német *sprechen* 'beszél' ige származéka, vagyis ebben a szemléletben a szavak szintjén is nyomatékot kap a hangzó nyelv, a beszéd. A holland *tong* 'beszélőszerv' mellett a *taal* fejezi ki a jelrendszert, s ez a szó is összefügg a beszélés fogalmával, vö. holland *vertellen* 'elmond, elmesél', német *erzählen* 'ua.', angol *to tell* 'ua.'.

A felsorolt példákból is kitűnik, hogy a beszédet a megvalósult nyelvnek tekintették a „régiek” – és ezt kellő alappal is tették. A beszéd pedig minden jellemzőjével együtt természetesen változott az idők során és változik ma is: különbség a mai helyzethez képest talán a változások sebességében, kiterjedtségében és mélységében volt. Mivel a gondolatok közlése ma is elsősorban a hangzó nyelv segítségével történik, a pontos célba juttatás, az elérni kívánt hatás érdekében a tartalomtól a beszéd akusztikai-fizikai minősége (vagyis érthetősége) is rendkívül fontos. És azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a hangzó nyelv esztétikumot (ritmust, dallamot) is hordoz, ami által része a költészetnek és a zenének is. Ezért mindenképpen időszerű a magyar beszédtevékenység, a magyar kiejtés vizsgálata és az elért eredmények közzététele, amire a mostani konferencia jó alkalmat kínál.

A Magyar Nyelvtudományi Társaság nevében eredményes tanácskozást kívánok.